

CZU 821.135.1(478).09-3=135.1

CARTEA DE PROZĂ SCURTĂ A LUI VLAD POHILĂ

*Elena TARAGAN, drd. USM,
șef sector, Secția studii și cercetări, BM „B.P. Hasdeu”*

În anul 2025, în cadrul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, a apărut volumul postum de proză scurtă *Pe bulevardul fără oameni* de Vlad Pohilă. Descoperim în această carte o fațetă mai puțin cunoscută a lui Vlad Pohilă, care, din anumite motive, la mijloc fiind și acela al modestiei lui proverbiale, nu a devenit atât de vizibilă pe cât ar fi trebuit în timpul vieții sale.

Volumul include cinci proze scurte: „Pe bulevardul fără oameni”, „Doctor Fabius”, „Nu, el nu voia să moară”, „Așot, ce-ai făcut tu, Așot?”, „Un cumnat, doi cumnați”. Inițiativa și responsabilitatea apariției acestei cărți îi revin doamnei Elena Ungureanu, șefa Secției studii și cercetări a BM. În „Argumentul” acestei lucrări, dumneai afirmă: „Am considerat o datorie de onoare să aducem în atenția publicului textele literare pe care Vlad Pohilă le-a publicat în reviste, de astă dată între copertile unei cărți. O carte de proză scurtă, pe care chiar dacă nu a avut curajul s-o vizeze până la capăt Vlad, ea merită să ocupe un loc de cinste în nuvelistica contemporană”, salutând intrarea acestuia în breasla scriitorilor: „Bine ai re-venit printre prozatori, Vlad Pohilă!”.

Din „Tabelul cronologic”, alcătuit de Elena Ungureanu, se poate vedea întregul parcurs editorial al lui Vlad Pohilă – excelent jurnalist, traducător, poliglot, devotat luptător al cauzei naționale, dar și exemplar propovăduitor al necesității lecturii. Tot de aici aflăm că înclinația spre scris a manifestat-o timpuriu. În adolescență, debutează cu articole în ziarul raional. Urmează o perioadă de formare solidă, la Chișinău și la Moscova. A activat în bună parte în calitate de ziarist și traducător. Vlad Pohilă profita de orice ocazie pentru a milita, în spațiul sovietic, pentru limba română. A fost semnat al *Scrisorii celor 66*. A contribuit constant la susținerea cauzei cultivării limbii române.

În perioada 2002-2019, este redactor-șef al revistei *BiblioPolis* a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, unde, de altfel, a apărut de sub tipar biobibliografia *Vlad Pohilă – un om al scrisului* (alc. Elena Ungureanu și Claudia Tricolici).

Prefațând volumul, Nicolae Rusu, în studiul „Un început de zbor la mare altitudine”, despică în amănunt fiecare dintre cele cinci nuvele, argumentând de ce textul lui Vlad Pohilă este atât de original.

În postfață, Maria Pilchin semnează studiul „Vlad Pohilă la porțile (re)cunoașterii”, un studiu doct și foarte bine articulat în care surprinde următoarele dimensiuni: preliminarii la o progresie a (re)cunoașterii; poetul-prozator; spiritus Fausti; poezii mor, căci Thanatosul e imanența poeziei și a vieții; străinul nu e decât o proiecție a propriei reflecții; iubirea ca utilizare; un prozator pe care l-am avut, fără să fi știut. Vă invităm la lectura acestuia, care poate fi văzut ca un studiu separat despre opera lui Vlad Pohilă, fiind un text relevant în contextul literaturii române din Basarabia.

Este greu să delimităm aria biograficului/personalului de cea a imaginarului în aceste proze scurte. Am fi foarte curioși să știm ce anume a constituit sursa de inspirație a acestor nuvele. Putem oare afirma că Vlad Pohilă, un cititor atât de avid, s-a inspirat din cărți pentru a scrie, la rândul lui, o carte, sau este vorba de anumite frământări care îl vizitau de multă vreme, în lumea, uneori caritabilă, alteori ingrată în care trăim? Nu știu dacă putem formula portretul lui Vlad pornind de la aceste nuvele, e prea puțin. Dar, în aceste câteva zeci de pagini, ies la suprafață unele constatări ironice, sentimente (uneori de admirație, alteori de dispreț față de oameni), în spatele paginilor se ascunde un fin observator al naturii umane.

Se conturează în fața ochilor noștri societatea boemă din Chișinău, cu amiciții și invidii. O lume căreia aparții, dar unde ești, în ultimă instanță, singur. Totodată, sunt descrise, într-o adaptare după Goethe, ambițiile unui doctorand care hotărăște să-și vândă sufletul Satanei pentru o reușită la susținerea tezei în fața comisiei. Observăm acest interes al lui Vlad Pohilă față de întâmplări și situații ale oamenilor dedicați cercetării. De parcă autorul ar fi un veșnic student, admirația lui față de geniul uman manifestându-se prin felul în care își îmbracă personajele în veșminte „culte”. Personajele sunt oameni citați, viața lor se desfășoară sub cupola acestui edificiu: erudiția. Așot, un băiat de 18 ani, armean, care fu nevoit să ia drumul pribegiei, din Karabahul de Munte, din cauza unui conflict armat cu azerii, ajunge în Republica Moldova să

lucreze la o cârciumă. Însă acest tânăr „încă de prin clasa a opta își puse în gând să dea admiterea în filologie, la Universitatea din Erevan, care, în imaginația lui adolescentină, era mult superioară Sorbonei sau Oxfordului, să învețe acolo la perfecție grabarul (armeană veche), limba în care își ținea serviciile divine Catalicosul Vazgen, ca să-i citească fără piedici pe primii scriitori armeni, să studieze în amănunt opera literaților contemporani”.

De unde aceste porniri atât de înalte la oameni aparent atât de simpli? Se pare că acești oameni „simpli” nu există în prozele lui Vlad Pohilă. Toate personajele sunt înzestrate cu o lume interioară palpitantă, toți sunt protagoniști și lucrurile care li se întâmplă reprezintă fatalități. Tabloul omenescului conține tușe dintre cele mai variate. Observăm, la firea umană, naivitate, modestie, intenții bune, solidaritate, dar și interes meschin, și brutalitate, și perfidie. Lumea e frumoasă, alteori rece. Dar, lucru cert, nu este banală. Cum nu e banală scriitura lui Vlad Pohilă. Prin intensitatea ei dramaturgică, prin bogăția de idei și de situații, prin personaje cu personalitate, care ne cuceresc și ne fac să le urmărim, împătimiți, parcursul existențial.

Un lucru curios este modul în care autorul inserează anumite prejudecăți sociale despre basarabeni. Nu știm dacă aderă la ele sau doar ține să le facă cunoscute. Spre exemplu, prozatorul menționează impresiile unui bun prieten caucazian al personajului central din povestirea „Nu, el nu voia să moară”: „Aceluia nu-i plăcuse doar atât în Basarabia: că bărbații se însoară prea de tineri și că femeile calcă prin berării”; sau constatările personajului principal din „Așot, ce-ai făcut tu, Așot?”: „Așot descoperi că moldovenii beau mult, cu mult mai vârtos decât armenii, poate chiar și decât unii ruși. Atâta doar că, spre deosebire de ultimii, se țineau bine până la capătul dezmățului, în plus, cu foarte mici excepții, nu se scandalizau. Părăseau birtul legănându-se ușor și fie că se întreceau la cântat melodii populare, fie că păstrau o tăcere de mormânt. Nu erau mofturoși, nu vociferau la masă și se purtau deosebit de cuviincios cu ospătarul”.

Dar, în ciuda unor ironii sau, din contră, elogii la adresa neamului său, un lucru devine evident: Vlad Pohilă a fost și rămâne un idealist. Și, ca oricărui scriitor, îi revine și sarcina chirurgului: de a depista și a elimina răul din societate printr-o veridică expunere a faptelor, gândurilor, intențiilor omenești, prin conturarea

unor portrete în care oamenii se văd pe ei înșiși și astfel sesizează ridicolul în care se găsesc.

Tematic, aceste cinci nuvele prezintă diversitate, iar subiectele alese sunt originale. Avem, ca subiect, boema chișinăuiană, încheierea unui pact faustic, întâmplări stranii legate de moarte, situația emigrantului sau un fapt de amor. Fiecare nuvelă promite un sfârșit imprevizibil, un ceva la care „nu te aștepți”. Demonul care îi ia sufletul doctorandului Fabian vine să i-l restituie, făcându-ne să-l vedem pe Fabian într-o altă lumină. Așot, armeanul fugar, trăiește într-o lume care i-a devenit brusc ostilă. Soarta Soniei este de compătimit. Dem este, metaforic, un „escroc”, care joacă carta interesului personal, al satisfacerii instinctuale, fără a-i păsa de consecințe și de răul pe care îl poate face persoanei „iubite” (pentru o noapte). Lumea în care se găsesc personajele din nuvele este egoistă. Fiecare personaj trăiește o dramă a însingurării. Toți sunt singuri. Se află în compania doar a aspirațiilor lor nespuse. Nu putem să spunem că tonul nuvelor este unul optimist. Autorul pare a chicoti văzând această lume profilându-se prin fața sa. Tabloul lumii e grotesc. Personajele sunt deopotrivă caraghioase, cu ambițiile lor, cu capriciile lor, dar și inocente, visătoare, fragile.

Ce învățăm despre natura umană din această carte? Că societatea în care trăim ne poate frânge zborul, că, privindu-ne în oglindă, putem vedea o lume găunoasă, că ființa umană e tentată să atingă țeluri care uneori sunt distruse în fașă, să fim mai prudenți, mai precauți și multe altele pe care le va identifica fiecare cititor în parte. Vlad Pohilă știe să-ți trezească o patimă a cititului. „Arta de a pasiona cititorul” se confirmă și în cazul acestor proze scurte. Mănuiește impecabil „și răsul, și plânsul”. Nu e neapărat didactic. Nu încearcă să ajungă la o morală, pare a se inspira din nume mari, producând într-o anumită măsură „artă pentru artă”. Scrie de dragul scrisului, dintr-o nevoie impetuoasă de a se elibera și a provoca la meditație.

POHILĂ, Vlad. *Pe bulevardul fără oameni* / Vlad Pohilă; alcătuire, argument și tabel cronologic de Elena Ungureanu; prefată de Nicolae Rusu; postfață de Maria Pilchin; coordonator al ediției: Mariana Harjevschi; Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”. – Chișinău: [S. n.], 2025 (Bons Offices). – 108 p. – (Colecția „Inedite” / coordonator: Lidia Kulikovski, ISBN 978-9975-3380-5-9). Cu suportul financiar al Primăriei Municipiului Chișinău. – [100] ex. ISBN 978-9975-3681-5-5.